

Ontmoetingsdag pastores dekenaat Amsterdam op donderdag 7 juni 2012 in de Stal op de Kaag

1

Preambule

Vandaag geen hooggeleerde sprekers en professoren, geen experts, geen pastoraalpsychologen, die ons komen vertellen hoe je met angst om moet gaan en welke blokkades we moeten opruimen. Ook vandaag ligt de nadruk op het elkaar ontmoeten, ervaringen uitwisselen en met elkaar delen. Bij een onderwerp als “Weest niet bang” gaat het vandaag om onze eigen pastorale ervaringen en belevingen in een wereld, en zeker in onze kerk, waar veel zaken aan het veranderen zijn. Hoe gaan wij met die veranderingen om?

Wees niet bang

“Er schijnt eens iemand uitgerekend te hebben dat de aansporing “Wees niet bang” in de Bijbel maar liefst 365 keer voorkomt. Het gaat dan ook om de varianten: vrees niet, wees niet bang, laat je hart niet verontrust worden! Inderdaad is het een aansporing die we vaak, misschien wel dagelijks, nodig hebben. Er is nogal wat om bang voor te zijn, zowel in het grote wereldperspectief als in ons persoonlijk leven. We kunnen bang zijn om fouten te maken, bang voor de toekomst en alles wat er komen – en verdwijnen – gaat. We kunnen bang zijn voor vreemdelingen en voor mensen die te zeer in onze eigen intimiteit treden, en we kunnen bang zijn voor onze eigen verlangens, gemoedsbewegingen en eenzaamheidsgevoelens. Zonder tegenwicht kan angst allerlei

negatieve gevolgen hebben, zoals agressie, verkramping, fundamentalisme, of zelfs een overdreven hang naar respect.

Ook in de kerk kan de angst een grote rol spelen, op allerlei terreinen. De kerk is echter bij uitstek de gemeenschap waarin de angst niet het laatste woord zou moeten krijgen. Door de Blijde Boodschap van Jezus Christus kunnen we telkens opnieuw, in gebed, in vieringen en goede werken, beleven dat God ons leven wil en ons aan elkaar geeft, ieder met zijn of haar eigen bestemming, De kerk, het Volk van God dat onderweg is, moet ons steeds weer aanmoedigen om door de angst heen te gaan en te leven in het vertrouwen in Gods Geest, precies zoals Jezus dat zelf deed toen zijn vrienden in angst verkeerden. Vergelijk bijvoorbeeld Matt.14:27 (storm op het meer) en Matt. 28:10 (Vrees niet: ga aan mijn broeders de boodschap brengen, dat zij naar Galilea moeten gaan en daar zullen zij mij zien)”

De inleiding van vanmorgen zou ik in vier hoofdstukjes willen indelen, waarin de Bijbelse getuigenis centraal staat:

1. Omgaan met angst in het zogenaamde Oude Testament
2. Omgaan met angst in het zogenaamde Nieuwe Testament.
3. Van Mensen-in-de-Put tot Mensen-bij-de-Bron
4. Mgr. Tiny Muskens, emeritus-bisschop van Breda, over omgaan met angst.

1. OMGAAN MET ANGST IN HET ZGN.OUDE TESTAMENT

In het beknopte overzicht van een aantal vindplaatsen rond het onderwerp “Weest niet bang” , dat u bij uw binnenkomst heeft kunnen meenemen, vindt u talrijke overbekende verhalen uit de Bijbel. Als mensen in de scharniermomenten van hun leven terecht komen en voor belangrijke keuzes komen te staan, krijgen ze van de Allerhoogste een kostbaar advies: wees niet bang! Vooruit doe het maar, je kunt het wel. Ik sta aan jouw kant. Ga in al je twijfels maar op weg en weet dat Ik je thuis zal brengen, ook al lijkt dat momenteel voor u nog slechts een ijdele droom. En eeuwen door zijn mensen, op kracht van Gods belofte op weg gegaan, het onbekende tegemoet. Of het nu gaat om Abraham, Mozes, Hagar, de onderkoning Jozef, Jozua Jesaia, Jeremia, Daniël, Jezus van Nazareth, Jozef en Maria, Elisabeth en Zacharias, of om vele anderen, tot in onze tijd toe, die het aandurfd en nieuwe wegen te gaan. De genoemde teksten geven veel informatie over hun beweegredenen, hun zekerheid, maar ook hun twijfels. En ieder van u zal zeker door een van de aangegeven teksten bijzonder geïnspireerd zijn geraakt. Voor mij is dat een Oudtestamentische tekst die u kunt vinden in Deuteronomium. 32:10-12a:

*“Jahwe heeft zijn volk gevonden in de woestijn,
In de wildernis, dat oord vol gehuil.
Hij heeft het verzorgd en bewaakt
als de appel van zijn oog het behoed,
zoals een arend die ziet naar zijn jongen
en boven hen heen en weer vliegt,
die zijn vleugels uitspreidt over hen,
hen opneemt en draagt op zijn wieken,
zo heeft Jahwe alleen zijn volk geleid”*

Ds. G. Toornvliet vertelt in zijn boek Leven is toch overwinnen over 't leven van een arendsjong. Zijn verhaal geef ik u graag door.

U weet misschien dat moederarend haar nest bouwt aan de loodrechte kant van een ravijn, op een plaats waar geen mens komen kan. Daar in dat stevige nest wordt het arendsjong uitgebroed en verzorgd. Als een zweeftoestel komt moederarend geruisloos op het nest aan. Ze legt behoedzaam het voedsel neer in de snavel van de jonge arend.

Maar dan komt er 'n dag waarop het moederdier wegblijft. Het kind begrijpt daar niets van en krijst van de honger. Maar moeder is in geen velden of wegen te bekennen! Het vogeltje wordt magerder. Je kunt zijn ribben bijna tellen! Waar zou moederarend zijn? Is ze verongelukt? Nee, zij blijft weg uit moederinstinct. Want na vier dagen komt ze weer tevoorschijn. Het beest lijkt dan wel gek geworden! Ze laat zich als een bom boven het nest vallen en begint het nest van alle kanten uit elkaar te trekken. De jongen krijst in doodsangst. Maar moeder trekt zich niets van het jong aan. Ze trekt net zo lang aan het nest totdat 't nest uit elkaar valt en 't jonge dier de afgrond in tuimelt. Wat een ontaarde moeder! Hoe kan een moeder zó omgaan met haar kind?

Ook God kan zich nét zo gedragen als moederarend. Hij kan heel teer omgaan met mensen en hen liefdevol verzorgen. Maar dan lijkt Hij ineens verdwenen, ver weg uit je leven. Hij is er niet meer, als je Hem roept. Hij geeft geen antwoord meer. Je voelt je hulpeloos alleen. En als God zich dan weer laat zien, dan gedraagt Hij zich als moederarend: als een waanzinnige! Ook Hij slaat dan je veilige nest aan stukken en kiepert 't om. Moederarend en God, beiden stoten zij hun kinderen in de duizelingwekkende afgrond van het ravijn. "Waarom?", zo vraagt het arendsjong zich af. "Waarom?", zo vragen mensenkinderen zich af.

Toch is moederarend niet waanzinnig of dronken. Ze weet maar al te goed wat ze doet. Ze wil dat haar jong leeft! Het kind zal op eigen wieken moeten leren drijven! Haar kind is niet bestemd om de rest van zijn leven in zijn nest te blijven liggen! Hij mag de zon tegemoet vliegen, vertrouwend op de kracht van zijn vleugels. Maar dát durft het arendsjong niet. Zijn nest is veilig en als hij over de rand in de afgrond kijkt, ziet hij 'n duizelingwekkende diepte.

Maar moederarend weet instinctief dat het veilige nest op den duur voor haar kind de dood betekent. Daarom moet het kind zijn nest uit! De moeder vernielt het veilige nest en geeft het jong prijs aan de afgrond. Alleen zo kan het dier verder leven. Wat een rijk moederinstinct om je kind prijs te durven geven aan de afgrond om het zo het leven te gunnen! Hoe vaak worden wij in ons leven niet uit ons veilige nest gegooid? Geboren worden is op zich al een ramp! Stel je voor: een veilige moederschoot, een mens die je warmte geeft, die voor je eet en drinkt en ademt. Vanuit die warme moederschoot moeten we die koude wereld in. Want de veilige moederschoot wordt uiteindelijk je dood. Mensen móeten geboren worden, willen ze tot leven komen. En dat kost geboortepijn!

En als je groter wordt, dan valt je kinderwereld in duigen. Je verliest je zekerheden. Je realiseert je dat niet je ouders, maar jij zélf een antwoord moet vinden op de grote vragen van je leven. Vragen als: Wat is waarheid? Wat is liefde? Wat is gerechtigheid? Hoe geef ik vorm aan mijn leven? Een stormachtige tijd, die we een aparte naam hebben gegeven:

de puberteit! En later bouw je zelf je nestje, alleen of met z'n tweeën. En dan kunnen er zware klappen komen. Zo vaak hoor ik mensen zeggen: God, hoe kunt u dat nu doen? Ik voelde me gelukkig, en nu heeft U het fundament van mijn geluk opgeblazen. Ik ben nergens meer! En tenslotte komt de dag, waarop we definitief ons leven worden uitgegoid, om aan de afgrond te worden prijsgegeven.

Misschien dat u zegt: alles goed en wel, maar wat gebeurt er als God mijn veilige nest zó uit elkaar trekt, als de klappen in het leven zó hard aankomen, dat ik mijn laatste steunpunt verlies? Misschien mogen we nog eenmaal terug gaan naar 't verhaal van het arendsjong. Het kind valt in de afgrond. Eerst kan het zich nog drijvende houden. Maar het heeft nog zwakke vleugels. Al snel wordt het kind moe en dreigt te worden weggezogen door de zuigkracht van de afgrond. Moeder arend vliegt bóven haar kind en kijkt gespannen toe. En op het moment waarop haar kind écht dreigt te vallen, schiet moederarend onder haar jong en vangt hem op in het zachte dons van haar vleugels. Op haar sterke vleugels draagt ze haar kind naar veilige grond. Zó is ook onze God. Op momenten waarop wij ons niet meer drijvende kunnen houden, schiet Hij onder ons en zegt: Laat je maar vallen, mensenkind, Ik draag je verder op mijn sterke vleugels. Als ons leven grondig door elkaar wordt geschud, is het geen woedende God die zijn sadisme botviert, maar het is de levende God die zegt: laat je maar vallen. Durf de sprong in het leven aan, ook al is het je laatste sprong!

Je mag vliegen, mensenkind, de zon tegemoet. In tijden van grote benauwenissen, zelfs al sta je pal voor de dood: laat je maar vallen, mensenkind, je komt niet terecht in een bodemloze put of in een diep ravijn, Zelf zal Ik je wegdragen op Mijn sterke vleugels naar een veilige plaats. Vergelijk ook eens psalm 91 uit de gezangen voor Liturgie:

Wie woont onder de hoede van de allerhoogste God,
wie overnacht in de schaduw van God almachtig,
hij zegt tot de Heer: mijn toevlucht zijt Gij,
mijn God, op U stel ik heel mijn vertrouwen.

Refrein: Mijn God, op U stel ik heel mijn vertrouwen.

Hij zal u dekken met zijn vleugels.
onder zijn wieken vindt gij uw veiligheid.
Bij nacht en ontij zult gij niet bang zijn,
en vrees overdag geen aanval in de rug.

Klamp je maar vast aan Hem, Hij zal ons redden.
Wij zullen leven tot in lengte van dagen.
Wie woont onder de hoede van de allerhoogste God,
hij zegt tot de Heer: mijn toevlucht zijt Gij.

2. OMGAAN MET ANGST IN HET ZGN.NIEUWE TESTAMENT

Het zal natuurlijk iedereen opgevallen zijn dat in het leven van Jezus de term “wees niet bang” als twee accolades aan het begin en het einde van zijn leven staat.

5

Het Kerstcadeau, dat ‘Jezus Messias’ heet, is aan alle kanten beplakt met het opschrift: ‘Wees niet bang!’ Ik sluit niet uit dat de hemelse Afzender er uit Vaderlijke zorg ook een paar stickers met ‘Voorzichtig, breekbaar!’ bij geplakt heeft, maar die boodschap is destijds niet zo goed overgekomen en nog altijd wordt er onvoorzichtig met Gods geschenk omgesprongen. Jezus kwam als kwetsbare baby, maar Hij werd een flinke, intelligente jongen. Daarna een sterke, wijze man. Gelukkig was hij dapper als een leeuw én mak als een schaap. Hij kon met geestelijk overwicht dwars door een vijandige menigte heenlopen. Maar Hij was ook moedig genoeg om zich als een willoos dier te laten grijpen, mishandelen en slachten. Jezus is een verbijsterend Godsgeschenk. Sterk en zwak. God is moedig. Hij heeft heel wat op het spel gezet toen Hij de wereld en het leven schiep. Hij nam een enorm risico door de mens het beheer over zijn mooie schepping toe te vertrouwen. Gods liefde en creativiteit waren kennelijk groter dan zijn zorgen over een mislukking. Bovendien: het is te vroeg om over een mislukking te spreken, want God is nog bezig en zijn kunstwerk is niet af.

God is moedig. Hij heeft grote risico’s genomen toen Hij zijn Zoon naar onze planeet stuurde om een begin te maken met een nieuwe schepping. Alleen de liefde van een gepassioneerde minnaar durft dat aan. Maar het was geen waanzinnige gok. De Zoon had alle vertrouwen van zijn Vader en Hij heeft dat vertrouwen niet beschaamd. Was de Zoon niet bang? Doodsbang. Misschien minder voor de publiekelijke vernedering, de pijn en de haat, maar des te meer voor het moment dat Hij zijn Vader los moest laten. Of andersom!

Jezus was moedig. Het moet Zijn stem geweest zijn die sprak: “Hier ben Ik, zend Mij.” Hij sleepte zich met zijn laatste menselijke krachten naar de plaats van kruisiging. Een plaats van onheil, een plaats van heil. Hij accepteerde aan dat kruis geen slokje verdovende wijn, maar dronk de beker van gramschap wel tot de laatste druppel leeg. Hoe diep hij gegaan is kan geen mens beschrijven. Tot in het dodenrijk en terug. Jazeker: terug! Dezelfde Jezus die zich door zijn Vader liet zenden, stuurde zijn vertwijfelde, angstige vrienden op pad om het goede nieuws van het Koninkrijk bekend te maken: “Zoals de Vader mij heeft uitgezonden, zo zend ik jullie uit.” Die oproep is bij mijn weten nog steeds niet ingetrokken – dus volgelingen van Jezus gaan nog altijd dapper op weg.

De tekst ‘wees niet bang’ komt, zoals gezegd, heel vaak in de Bijbel voor. Niet omdat er geen aanleiding is om angstig te zijn – aanleidingen zijn er genoeg – maar omdat een angstige houding haaks staat op een leven van geloof. Voor liefde is moed nodig. Voor geloof is moed nodig. Voor leven is moed nodig. Vrees niet, laat de angst je niet verlammen: heb ik het je niet vanaf het begin laten horen, heb ik het je niet aldoor

verteld? Jullie zijn mijn getuigen: Is er een god buiten Mij, of een andere rots? Ik ken er geen! (*Jesaja 44:8*). Wees niet bang, maar blijf geloven. (*Jezus in Marcus 5:36*). De liefde laat geen ruimte voor angst; volmaakte liefde sluit angst uit, want angst veronderstelt straf. In iemand die angst kent, is de liefde geen werkelijkheid geworden. (*1 Joh.4:18*)

Wees niet bang”, het is het woord van de engel tot de herders in Bethlehem. Het is het woord tot de bezoekers van het graf op Paasmorgen. Het is het woord van een vader en een moeder tot hun kind dat midden in de nacht wakker schrikt uit een nachtmerrie en bescherming bij hen zoekt. Het is het woord van de pastor aan het begin van elke kerkdienst (De genade en de vrede van God zij met u allen...)

6

Angst verlamt. Van schrik verstijven we en worden een gemakkelijke prooi voor onze belagers. Angsten genoeg. Wij zijn bang te bezwijken onder onze financiële lasten als ons huis niet snel wordt verkocht. We zijn bang voor de somberheid van onze partner die in een steeds diepere put dreigt weg te zakken. We zijn bang om vrienden te verliezen, wanneer het uitkomt dat we homoseksueel zijn. We zijn bang voorgoed te zijn mislukt als ons opnieuw geen contract voor onbepaalde tijd wordt aangeboden. Hoe meer we over onze angsten nadenken, hoe banger we worden.

De aansporing niet bang te zijn, is de por in de zij die nodig is om ons in beweging te krijgen. ‘Wees niet bang want ik kom jullie goed nieuws brengen dat het hele volk met grote vreugde zal vervullen’, zegt in de kersttijd de engel tegen de herders. Hef je hart omhoog naar God die vanuit de hemel je noodkreet heeft gehoord. Ga op weg naar Bethlehem om daar het pasgeboren kind dat in doeken is gewikkeld en ligt in de voederbak, te zoeken en te vinden. Kijk en huiver van ontzag hoe kwetsbaar de Heer in ons midden aanwezig durft te zijn.

Gods antwoord op onze angsten is kwetsbare aanwezigheid in een mens die ons met grote vreugde zal vervullen. Kwetsbaarheid is een goddelijke deugd. Bange mensen zijn niet geholpen met grote woorden die hun angsten willen bezweren. Die verhogen eerder de druk van de lasten waaronder ze lijden. Wie kwetsbaar aanwezig durft te zijn, ademt een kracht en een zekerheid die de oproep niet bang te zijn. Bij monde van de profeet Jesaja zegt de Heer tegen het volk in ballingschap ‘Wees niet bang, want ik ben met je, vrees niet, want ik ben je God. Ik zal je sterken, ik zal je helpen, je steunen met mijn onoverwinnelijke rechterhand’ (*Jesaja 41: 10*).

De Heer neemt het op tegen de machten en krachten zonder gezicht. Dat zijn geen goden. Economische, politieke en militaire systemen kunnen een imponerende en intimiderende uitstraling op individuele burgers hebben, maar tot nu toe is er in de geschiedenis geen een rijk geweest dat de stormen van de tijd heeft overleefd. Het is opgaan, blinken en verzinken. ‘Heersers stoot de Heer van zijn troon en wie gering is geeft hij aanzien’ klinkt het uit de mond van Maria. De Heer is kwetsbaar aanwezig in ons midden. De moed om dit te durven maakt zijn oproep niet bang te zijn inspirerend. Met zo’n God durven we het avontuur wel aan. Hij is de verassing van ons leven.

3. VAN MENSEN-IN-DE-PUT TOT MENSEN-BIJ DE BRON

Hoe gaan wij om met onze angsten? De eerste woorden van de engel waarmee de herders worden aangesproken luiden: “Wees niet bang”. Opvallend is dat de angst niet zozeer wordt weggenomen maar dat de herders de opdracht krijgen om niet bang te zijn. Hiermee wordt hun kracht en hun persoonlijkheid aangesproken en worden zij tot verantwoordelijke getuigen gemaakt van het evangelie. Dit goede nieuws stemt immers tot vreugde: de herders zullen een pasgeboren kind vinden.... Dit kind is de Messias. Zijn boodschap is vrede. Wees dus niet bang. Maar mensen zijn vaak juist wel bang. Gewelddadige conflicten zijn aan de orde van de dag. Vaak zijn religies betrokken bij dergelijke conflicten, Vaak werkt religie als olie op het vuur van een gewelddadig conflict. Soms ook verheft religie bestaande conflicten waardoor deze gewelddadiger worden. De christelijke religie vormt hierop helaas geen uitzondering. Soms wordt gesuggereerd dat de wereld beter af zou zijn zonder religie. Sommigen beweren zelfs dat de religie de weg naar mondiale vrede blokkeert.

Deze observaties dienen christenen zich zeer aan te trekken. De vraag aan ons is dan ook hoe het mogelijk is dat dat geweld wordt aangewend in naam van de religie. Wat heeft geweld te maken met juist het heel kwetsbare begin van het evangelie, waar wordt verteld dat het goede nieuws komt als een kind, geboren in een stal aan de rand van het grote Romeinse wereldrijk. De wereld die vaak is gevangen in een spiraal van geweld op geweld, wordt van onderuit door God bezocht. Wat zijn hiervan de implicaties?

Wees niet bang! Angst betekent dat je bang bent voor schending, voor pijn en verdriet, voor verlies van positie en wat je dierbaar is of gewoon is geworden. Angst is een alarmsysteem dat de mens waarschuwt voor gevaar. Maar angst kan ook angst voor de ander als zodanig zijn, voor de religieuze ander, voor “de moslim” bijvoorbeeld, waarover in politiek en pers wordt verteld dat die “onze” ruimte in bezit neemt. “Wees niet bang” betekent dat deze ander niet moet worden gevreesd, zodat hierdoor ruimte komt voor vreugde. In het evangelie wordt voor deze vreugde de basis gelegd in de geboorte van Christus, de Redder, die vrede brengt, goed nieuws verkondigt.

De wereld verandert, de kerk verandert. Angst voor het onbekende ligt op de loer. Is angst verkeerd? Nee, angst is functioneel. Het is goed om bang te zijn voor reële gevaren. Een angstig gevoel kan je behoeden voor misstappen en onverantwoorde risico's. Angst kan je waarschuwen en alert maken. Niets mis met die angst. Bang zijn is ook een begrijpelijke reactie op het onbekende, het ‘geheel andere’ – datgene waar je je niet vertrouwd mee voelt. In dat geval moet je oppassen voor angst, want die vorm van vrees kan je onsympathiek, apathisch en wereldvreemd maken.

Je kunt ervoor kiezen om voor het onbekende weg te vluchten. Je kunt het demoniseren zodat je er nog banger van wordt dan je al was. Je kunt zelfs andere mensen bang maken met jouw vrees. Maar angst slaat op de vlucht als je haar moedig tegemoet treedt. Mogelijke vijanden kunnen onbekende vrienden zijn en

'onoverkomelijke' moeilijkheden blijken soms uitzonderlijke mogelijkheden te bieden. In Genesis 15:1 lezen wij: "Enige tijd later richtte de Heer zich tot Abram in een visioen: 'Wees niet bang, Abram: Ikzelf zal jou als een schild beschermen. Je loon zal vorstelijk zijn.'

Angst beperkt je leven. Niet alleen maakt het je leven minder leuk, het zorgt ook voor stress. Wees niet bang, maar voel je liefdevol. *"Maar wees niet bang, het komt wel goed.*

't Lijkt koud en killer dan het is". Angst levert je niets op. Hoe vaak maak jij je zorgen op een dag? Hoe vaak ervaar je spanning in je lichaam, omdat je bang bent dat er iets *zou kunnen* gebeuren? Waarschijnlijk vaker dan je zou willen, of dan goed voor je is. Angst, je zorgen maken, piekeren, je laten meeslepen in doemscenario's, negatieve gedachten. Stuk voor stuk gewoontes die je gedachten in een negatieve spiraal brengen. Ergens bang voor zijn, bewust of onbewust, levert je stress op. Angst maakt je leven minder leuk.

Angst is de tegenovergestelde emotie van liefde. Niet zozeer van romantische liefde, maar van universele liefde. De positieve gevoelens die je ervaart in je leven, zoals dankbaarheid, vriendschap, schoonheid, rust, blijdschap, enzovoort. Gevoelens van angst voorkomen dat je de emotie van liefde kunt voelen. Als je bang bent, je ergens zorgen over maakt, dan voel je geen rust, geen dankbaarheid, geen blijdschap. Je voelt je niet één met het leven. Je voelt je afgesloten, alleen en gestrest. Wie liefde voelt, voelt geen angst, en andersom. Liefde is de kern van ons leven is. Het is die positieve kant die het leven mooi en waardevol maakt. Liefde is niet zozeer iets wat je *doet*, of zelfs niet altijd iets wat je *voelt*. Het is uiteindelijk iets wat je *bent*. Jij *bent* liefde. Je bent de energie die liefde *is*, de essentie van het leven en alles wat mooi is in de wereld. Jij bent datgene wat angst niet is. En daarom voelt het ook zo slecht om bang te zijn. Angst staat haaks op alles wat fijn is, en dus maakt het je leven minder fijn.

Dat is allemaal mooi in theorie, maar hoe kun je dan leven zonder angst? Hoe kun je meer liefde voelen en minder bang zijn? Het begint bij het besef dat angsten slechts constructies van je eigen gedachten zijn. Angst is niet echt, het is een gedachte. Vaak komt onze angst voort uit het idee dat er iets *kan* gebeuren in de toekomst. Het is nog niet zeker *of* het gaat gebeuren, en het is nog niet bekend hoe erg deze gebeurtenis dan zou voelen. Met andere woorden, je verspilt je energie aan pure speculatie. Je kunt er ook voor kiezen om je angstige gedachten even stop te zetten, en de situatie tegemoet te gaan met een andere houding. Een houding als *"Ik laat het over me heen komen, en ik maak me pas druk als er concrete reden is om me druk te maken."*

Maar verspil je energie niet aan angst, laat je meevieren door het leven. Besteed je energie aan ervaren van je leven. Leef niet in een speculatieve toekomst, maar leef in het nu. Nu is namelijk alles wat je hebt. Leef als water. Als je een steen in een vijver gooit dan absorbeert het water de steen. Er ontstaan rimpels in het water, het oppervlak is tijdelijk ontregeld. Binnen korte tijd zullen deze rimpels echter verdwijnen, en keert het water terug naar haar oorspronkelijke staat. Het water maakt zich niet druk om de steen. Het water denkt niet: *"Oh nee, er komt een steen aan!"* Nee, de vijver bestaat alleen in het nu. Eerst is er complete rust, geen angst. Dan is er een steen, de steen wordt geabsorbeerd. Daarna weer complete rust. Laat je meevoeren door het

leven, en durf af en toe de touwtjes te laten vieren. Maak je niet druk over wat je te wachten staat, maar ervaar het zoals het komt. Ervaar de stenen, en weet dat je weer zult terugkeren naar rust. Dat alles goed komt. Je zult niet alleen zien dat je leven mooier en liefdevoller wordt, en dat je eigenlijk maar weinig hebt om bang voor te zijn.

In radio- en televisieprogramma's gaat het vaak over angst en alle problemen waar je als mens mee te krijgen krijgt. Mensen in de knel, mensen aan de kant gezet, mensen in de put. De donkere kanten van ons mensenbestaan. Laatst hoorde ik voor de radio een programmamaker aan een luisteraarster vragen "waar zou u het leven mee willen vergelijken?". De vrouw antwoordde: "Voor mij is het leven als een kroket: het is goed dat je van tevoren niet weet wat er in zit, maar hij smaakt wel lekker!". Een opmerkelijke uitspraak, maar met een waarheid als een koe.

Toen ik kort geleden bij een doop een klein kind in mijn armen had, dacht ik aan deze uitspraak terug: wat mag, maar ook wat moet dit kleine kind nog allemaal meemaken? Het is maar goed dat je dat allemaal niet van tevoren weet! Maar voor de meeste mensen geldt: "we weten nooit van tevoren wat je allemaal in je leven mee mag en mee moet maken, maar het smaakt wel!" Maar er zijn ook andere ervaringen. De Russische schrijver Dostojewski laat in zijn boek "De Gebroeders Karamazov", Aljosja tegen zijn broertje zeggen: "God, als het leven er zo uit ziet, dan geef ik u beleefd mijn geboortekaartje terug!". En inderdaad, alleen al in ons land proberen elke dag opnieuw gemiddeld zo'n 22, vaak jonge mensen, hun geboortekaartje aan God terug te geven. Blijkbaar is het leven niet zo gemakkelijk. Geloven, hopen en liefhebben trouwens ook niet.

Wat is de zin van het leven? Elk mens zal die vraag anders beantwoorden. De jonge ouders die zich op dit moment buigen over de wieg van hun pasgeboren kind, stellen die vraag anders dan diegene die op dit moment worstelt met de dood. Het jonge bruidspaar zal die vraag vandaag ánders beantwoorden dan diegenen die vandaag definitief vastlopen in hun werk of in hun relaties. De vraag naar de zin van het leven wordt ánders beantwoord bij een goed glas wijn dan in de kilte van ons bestaan Maar toch is het in de grond altijd dezelfde vraag: wie is toch die kleine vogel die naar zijn richting zoekt van zijn vlucht? Waar komt hij vandaan en waar gaat hij naar toe? Wat en wie komt hij allemaal tegen Zijn ze allemaal te vertrouwen. Is er reden tot angst?

Toch zegt de Heilige Schrift: "Weest niet bang, want In God heeft al het leven zin. Natuurlijk kun je klem komen te zitten, soms de dingen in je leven niet kunnen begrijpen. Soms bloeit de vijgenboom in je leven niet meer en brengt de wijnstok in je leven alleen maar bocht op. Om met de profeet Habakuk te spreken: soms is je levensstal leeggeroofd en je levensakker geplunderd. Machten waar je niet tegenop kunt. Maar, zegt hij: "op zulke momenten zal ik tóch juichen voor de Heer, want Hij is het die mij redt en mijn leven weer op orde brengt. Soms ga ik strompelend door het leven, maar de Heer zal mijn voeten zo snel maken als de voeten van hinden". God zal er zijn, juist op momenten waarop het water je soms aan de lippen staat. Toch zegt Hij: "Weest niet bang, want Ik ben er." Hij wil dat mensen-in-de-put mensen-bij-de-bron worden.

4.WEES NIET BANG – HET WOORD AAN MGR.MUSKENS

In 2004 verscheen het boek “Wees niet bang, het levensverhaal van bisschop Tiny Muskens, oud-bisschop van Breda”, zoals hij dat verteld heeft aan Arjan Broers. In het zevende en tevens laatste hoofdstuk van het boek (pag.358-392) houdt hij een pleidooi voor de noodzaak van een Derde Vaticaans Concilie, zodat alles wat daar doordacht en uitgewerkt wordt kan bijdragen aan de helende rol van de kerk in een wereld vol van onzekerheden.

De naam van de Katholieke Kerk, zo zegt de bisschop, komt van het Griekse Katholikos. Dat woord werd in de 4^e eeuw vertaald in het Latijn. Vaak wordt gedacht dat katholiek betekent “gericht op de hele wereld”. Maar, zegt hij, als dat de betekenis is, zou het woord “universalis” wel zijn gebruikt. De oorspronkelijke betekenis is: doorheen het hele. De kerk is gericht op het hele in de mens en op alles wat ons heel maakt, Verschillen worden niet weggepoetst, maar worden er in opgenomen om er aan bij te dragen.

Om die rol te kunnen spelen heeft de kerk een mooi instrument: *Het Concilie*. Er zijn 21 oecumenische concilies geweest, vaak op cruciale momenten in onze geschiedenis. Deze concilies zijn niet evenredig verdeeld over de tijd. Twee concilies vonden plaats in de 16^e eeuw: Lateranen V (1512-1517) en Trente (1545-1563), De laatste was een reactie op de Reformatie. Daarna duurde het 450 jaar voordat het eerste Vaticaans Concilie werd gehouden in 1870. Een korte bijeenkomst vanwege het uitbreken van de Frans-Duitse oorlog. Er werd alleen gestemd over de “onfeilbaarheid van de Paus in geloof en zeden”. Daarna kwam Vaticanum II. Is een Derde Vaticaans Concilie, 50 jaar na de vorige, nu actueel? Het wordt steeds duidelijker dat de vragen die een veranderende kerk en wereld bezighouden, vragen om een adequaat antwoord op de grote vragen van nu.

NB. In de brochure “Wees niet bang” een bezinning van de Raad van Kerk in Nederland (2009) lees ik: In onze decade zijn wij aangekomen bij een belangrijk moment, wat een kairosmoment van genade zou kunnen worden genoemd. “Kairos” is, in tegenstelling tot “Chronos”, dat de gang der dingen in de tijd weergeeft, een bijzonder moment dat een keerpunt in de loop der dingen aangeeft. De boodschap van de engel gaf zo’n kairosmoment aan. Er is sprake van een omzwenking, van een nieuw begin.

VRAGEN AAN DE WERELD

Terug naar Mgr.Muskens. Hij schildert drie ontwikkelingen in de wereld van vandaag, die van grote invloed zijn op de toekomst van de wereld. Hij noemt de mondialisering (de onderlinge afhankelijkheid van de landen, culturen en economieën van de wereld). Ten tweede de grote diversiteit die dit met zich meebrengt (aan leefstijlen, godsdiensten, talen, culturen en keuzemogelijkheden). Ten derde het individualisme (de neiging om elk persoon als een op zichzelf staand individu te zien).

Mondialisering: Nederlanders zien zich graag als een internationaal georiënteerd volk, maar dat is slechts ten dele waar. Nederland heeft geen eigen cultuur, hoogstens een eigen taal. Voor een groot gedeelte maken we deel uit de West-Europese cultuur. Van Aziatische landen bijvoorbeeld weten we maar weinig. Wij denken nog steeds dat dé beschaving van de wereld begonnen is in Egypte, Griekenland en Rome. Dat leren we op school nog steeds. Terwijl er vóór de Europese beschaving oudere beschavingen zijn, zoals bijvoorbeeld in China. 1,3 miljard Chinezen en één miljard Indiërs zijn de wereldeconomie aan het overnemen. Ook in het Westen. Van de acht econometristen op de top van de ABN-AMRO zijn er zeven Indiërs, Op de Hogeschool Zeeland in Vlissingen is 10% van de studenten van Indische afkomst.

Diversiteit: de onderlinge afhankelijkheid brengt een grote diversiteit van mensen, culturen, normen en waarden bijeen. Voor iedereen onontkoombaar. Maar verbinden we daar ook de consequenties aan? De verschillen tussen religies en beschavingen vormen een bron van conflicten. Zelfs dichtbij huis. Op de Balkan werden bloedige oorlogen uitgevochten, waar de Grieks-orthodoxe, Latijns-christelijke en Islamitische cultuur elkaar treffen. In ons eigen land woedt een hevig debat over de multiculturele samenleving. Veel is terug te voeren op ons onvermogen om vanuit onze identiteitsverschillen daarmee om te gaan. De mondialisering maakt ons tot wereldburgers. En dat 'n continent door voedseltekort en bijvoorbeeld aids ten onder dreigt te gaan is niet alleen een ethisch probleem, het bedreigt ook in hoge mate de wereldvrede. We zullen moeten komen tot een nieuwe definitie van ons begrip "samenleving".

Individualisering: tenslotte is de aandacht voor het individu in onze westerse cultuur een groot goed. Je krijgt dan volop de kans je eigen talenten ontdekken en te ontwikkelen. Het heeft echter ook een schaduwkant. De grote vrijheid kan ook leiden tot individualisme, wanneer mensen verloren lopen of nergens echt voor kunnen kiezen. Niet zo verwonderlijk dat in onze samenleving er niet alleen een hang naar vrijheid is, maar ook een hang naar saamhorigheid. De zuilen gaven die geborgenheid in grote mate. Maar in onze veelvormige wereld zijn niet langer de ideologieën en de religieuze dogma's bepalend, maar de manier waarop mensen die eigen maken. Gezagsdragers worden steeds meer aangesproken op hun persoonlijk charisma. Niet zo verwonderlijk dat er in onze samenleving grote belangstelling bestaat voor geloof en mystiek, en veel minder voor de institutie van de kerk en haar regels, Daarbij wordt vaak over het hoofd gezien dat juist de georganiseerde godsdiensten dragers zijn van spiritualiteit en mystiek.

In een onvoorstelbaar snel tempo is onze West-Europese cultuur postchristelijk geworden. Niet alleen de kerkbetrokkenheid is sterk afgenomen, ook de kennis van kerk en religieuze taal is bij veel mensen verdwenen. Woorden als genade, Heilige Geest of zelfs God worden door velen niet begrepen en moeten worden uitgelegd. Daarmee lopen we ook kans onze verbondenheid met de geschiedenis, de traditie en de levenservaringen van vroegere generaties te verliezen.

De vrede: in de grote wereld wordt momenteel bedreigd door twee tegengestelde bewegingen. De eerste is het doorgeslagen individualisme en het consumentisme in onze westerse wereld, een levenshouding waarin de verbondenheid met het grote geheel op de laatste plaats staat. De tweede is het opkomende fundamentalisme onder radicale

moslims, hindoes en ook christenen, met name in de VS. In feite zijn het twee reacties op de mondialisering en de diversiteit. In de ene reactie doet men waar men zin in heeft, in de andere denkt men vanuit gezag en traditie. We hebben zelfbewuste en authentieke leiders nodig, die de band met de traditie bewaren en opnieuw invullen, want we kunnen niets organiseren zonder een vorm van gezag.

VRAGEN AAN DE KERK

Als er een Derde Vaticaans Concilie zou komen, dan levert Mgr.Muskens een aantal agendapunten. De kerk leeft overal ter wereld. Daarmee is de rooms-katholieke kerk met haar één miljard leden in de unieke gelegenheid om een grote bijdrage te leveren aan vrede en een eerlijke verdeling van welvaart en ontwikkelingskansen voor alle mensen ter wereld. Voor mgr.Muskens zou bijvoorbeeld de aandacht voor aids een belangrijk agendapunt voor hem zijn.

Op het Derde Vaticaans Concilie zou geen vruchteloze discussie gehouden moeten worden over de toelaatbaarheid van het gebruik van condooms. Niet alleen omdat het een herhaling van zetten zou worden, met verschillende meningen als uitkomst, maar vooral omdat het de discussies te veel beperkt. De kerk zou zich daarentegen moeten concentreren op de problemen van de gezondheidszorg, de hygiëne en de positie van vrouwen, en op de bijdragen die de kerk en kerkelijke instellingen kunnen leveren aan de bestrijding van ziektes en het bevorderen van de waardigheid van huwelijk en seksualiteit.

Andere belangrijke vragen die de mondialisering oproept betreffen de economische en sociale verhoudingen in de wereld en de bescherming van het milieu. Met name op sociaaleconomisch gebied draagt de kerk al sinds de encycliek van Rerum Novarum een krachtig en vooruitstrevend geluid, dat door Paus Johannes Paulus II nadrukkelijk is gesteund en verder geactualiseerd. De rijkdommen zijn aan de wereld gegeven om met elkaar te delen. En bij elke politieke keuze zal de waardigheid van de menselijke persoon, het menselijk leven en onze leefomgeving voorop moeten staan in elke politieke en economische keuze. Er liggen op het gebied van de diaconie voldoende uitgangspunten, maar het concilie zou deze gemaakte keuzes verder kunnen definiëren en uitwerken in concrete regels voor alle bisdommen. Zo kunnen we helpen “om het aanschijn van de aarde te vernieuwen” zoals een regel luidt van het bekende gebed “Kom, Heilige Geest”.

Dan de dialogo met andere godsdiensten. Vaticanum II heeft een begin gemaakt met de positieve waardering van andere godsdiensten. Met name Joden en Moslims worden in het conciliedocument Nostra Aetate positief gewaardeerd. Dat was in de kerk een geweldige ommezwaai. Op het Derde Vaticaans Concilie zouden de concilievaders dit document verder moeten doordenken, want er is grote behoefte aan een ruimhartige theologie van de interreligieuze dialoog. En dan een zoektocht met niet altijd de gesprekken over leerstellige kwesties, maar vooral ook door samen te bidden en te mediteren.

De diversiteit bestaat niet alleen buiten de kerk, maar ook in de kerk, die in alle werelddelen aanwezig is. Binnen die wereldkerk gaan we geloofsverbanden met elkaar aan. De kerk in de zogenaamde missielanden begint interessant te worden, waar ze gedragen gaan worden door landseigen clerici. En in die grote wereldkerk, wat kunnen we

toch veel van elkaar leren! Leren luisteren naar de eigen stem van de lokale kerken. Aandacht voor accentverschillen in de liturgie, de komst van nieuwe bewegingen, de aandacht voor de positie van vrouwen en van de vrijwilligers in de kerk. Opnieuw doordenken van seksualiteit. Tenslotte zegt bisschop Muskens: “onze tijd kan angst oproepen en misschien doet mijn lijstje van gespreksonderwerpen voor het Derde Vaticaans Concilie dat ook wel. Er gaapt een grote kloof tussen alles wat we weten over wat er mis gaat of verandert op de wereld, en wat we er zelf aan kunnen doen.

De persoonlijke dimensie van ons geloof

Aan het einde van dit lange verhaal, dat over de wereld en door de kerk zwierf en vele veranderingen aanstipte, heb ik één kwestie nog niet uitvoerig besproken. Dat is de persoonlijke dimensie van het geloof. Ik ben ervan overtuigd dat de kerk geen toekomst heeft als we daar niet voldoende aandacht aan geven. Met name in de westerse cultuur zijn we allemaal gevormd door de kritische en verstandelijke geest van de Verlichting. We willen heldere antwoorden en plausibele verhalen horen op de vraag is wat geloven is en hoe je het kunt doen. Ik heb daar het definitieve antwoord niet op. Ik kan alleen maar zeggen hoe ik met mijn geloof omga, en proberen uit te leggen hoe wezenlijk Gods liefde en aanwezigheid voor me zijn.

Geloof is, ondanks alle woorden en alle gedachten allereerst een kwestie van doen. Je kunt de kracht van het gebed en van de liturgie niet uitleggen aan iemand die alleen maar toeschouwer is en wil zijn, hoe geïnteresseerd en welwillend ook. Zelf beleef ik dat het sterkst als ik samen met anderen ben. Als ik ergens ter wereld een kerk binnenstap, of een gemeenschap van biddende en vierende gelovigen, dan ben ik onmiddellijk thuis en voel me opgenomen. Vanwege onze ernstige Nederlandse karakters zijn wij geneigd om veel aandacht te hebben voor de dogma's van de kerk en voor wat precies wel of niet mag. Maar in veel andere katholieke streken is het katholicisme ook een levenshouding, een manier van in het leven staan. Van genieten van vriendschap en intimiteit, van de natuur, van eten en drinken, van mooie muziek, liturgie en gebeden. Het is ook een manier van met de dood omgaan en van vertrouwen hebben, omdat in de katholieke beleving God alles doortrekt.

Literatuur

G. Toornvliet, Leven is toch overwinnen. Zwolle 1969

Arjan Broers, Wees niet Bang, het levensverhaal van bisschop Tiny Muskens. 410 pag, Valkhof Pers 2004, ISBN 90 5625 1791

Raad van Kerken in Nederland, Wees niet Bang. Vredesbrochure 35/2009 - nvk@raadvankerken.nl

Raad van Kerken in Nederland. Hoe zien religies geweld? Vredesbrochure 37/2-11 nvk@raadvankerken.nl

ENKELE VRAGEN

1. Uitwisselen van ervaringen m.b.t. mondialisering, diversiteit en individualisering.
2. Wat vindt u de grootste bedreigingen in onze wereld en kerk in verandering?
3. Waar staat u zelf, als christen, te midden van deze dreigingen?
4. Op welke manier vindt u dat u, krachtens uw geloof, verantwoordelijkheid kunt of moet nemen voor de zaken die ons menselijk bestaan bedreigen?
5. Wat is hierin de rol van de opdracht uit het evangelie: "Vrees niet" en "Heb uw vijanden lief"?
6. Als er een Derde Vaticaans Concilie zou komen, wat zouden voor u belangrijke agendapunten kunnen zijn?